

Никола Обрадовић¹, дипломирани правник и адвокат
Иван Барун², дипломирани правник и адвокат
Адвокатска канцеларија „Обрадовић Барун” (Ниш)
Србија

КРИТИЧКИ ОСВРТ НА САЗНАЊА О ПСИХОЛОГИЈИ ЗЛОЧИНА И СУЂЕЊА У СЕГМЕНТУ БРАНИЛАЦА И ЗАСТУПНИКА – ИЗ ПРОШЛОСТИ У ПОСТМОДЕРНИЗАМ

Апстракт: У раду, аутори истичу да је за бављење адвокатуром, у складу са одредбама Закона о адвокатури, неопходно стално стицање нових сазнања и учења из области које нису биле предмет изучавања током стицања академске каријере дипломираног правника, попут психологије злочина и суђења. Критички се осврћу на поједина сазнања из прве половине 20. века и инсистирају на процесу усвајања темељних знања из запостављених дисциплина, попут психологије злочина и суђења. Нарочито указују на учешће и положај адвоката, према старијим схватањима и данас, при чему се залажу за потпуно усвајање родних принципа у овом ексклузивном занимању.

Кључне речи: судска психологија, адвокатура, родни принцип

Уводна размишљања

У периоду од скоро две деценије самосталног и независног обављања адвокатуре³ при Адвокатској комори Ниша, у оквиру сопствене адвокатске канцеларије, изнедрено је искуство из стотине послова који су предмет адвокатуре, у оквиру пружања правне помоћи: 1) давање усмених и писмених правних савета и мишљења; 2) састављање тужби, захтева, предлога, молби, правних лекова, представки и других поднесака; 3) састављање уговора, завештања, поравнања, изјава, општих и појединачних аката и других исправа; 4) заступање и одбрану физичких и правних лица; 5) посредовање у циљу закључења правног посла или мирног решавања спорова и спорних односа; 6) обављање других послова правне помоћи у име и за рачун домаћег или страног физичког или правног лица, на

¹ *advokat.obradovic.barun@gmail.com*; Nikola Obradović, Law Firm “Obradović Barun” (Niš), Serbia

² *advokat.obradovic.barun@gmail.com*; Ivan Barun, Law Firm “Obradović Barun” (Niš), Serbia

³ Закон о адвокатури, *Службени гласник РС*, бр. 31/2011 и 24/2012 – одлука УС.

основу којих се остварују права или штите слободе и други интерес (чл. 3 Закона о адвокатури).

Сваки од послова који су обављени из домена предмета адвокатуре подразумевали су друштвене контакте, односно комуникацију и интеракцију са странкама, а странка је физичко или правно лице које се адвокату обратило за пружање правне помоћи и лице које адвокат заступа или брани (чл. 4. ст. 1 т. 5 Закона о адвокатури).

Без обзира на предмет адвокатуре, у оквиру пружања правне помоћи, а током изградње часног имена или онога што се јасно у Закону о адвокатури истиче да је адвокат дужан „да у професионалном раду и у приватном животу који је доступан јавности чува углед адвокатуре”, јасно приступамо свакодневном стицању нових сазнања како бисмо углед професије чинили још видљивијим стицањем нових или обнављањем старих знања.

Предмет овог рада биће теоријско истраживање о садржају доступности валидне литературе о психологији злочина и суђења, и то у оном њеном сегменту који се односи на адвокатуру.

У току студијских програма основних академских студија права, на којима смо стекли своје академско звање, ова наука није била део наших наставних садржаја. Сада, дотичући се драстичних промена, пре свега у кривичном законодавству код нас, посебно процесном, увођењем сасвим нових института попут споразума о признању кривичног дела на пример, као и издавањем малолетничког кривичног законодавства као посебне гране кривичног законодавства, свесни смо да боље познавање психологије учесника у поступку постаје део неопходног знања у поступању бранилаца и заступника. Циљ овога рада јесте скретање пажње стручној јавности о достигнућима ове науке, посебно у области поступања бранилаца и заступника.

Истраживање грађе

Правни факултет Универзитета у Нишу основан је 18. маја 1960. године. У организационој структури Факултета од дана оснивања, налази се и Библиотека, као посебна научноистраживачка јединица која броји око сто хиљада наслова књига и периодике. Акредитацијом Факултета обухваћена је и Библиотека.⁴

Претраживањем библиотечке грађе приметили смо да је мали број наслова аутора, прегалника криминологије и са њом сродних дисциплина који су се бавили/баве питањима судске психологије. Код нас, професор М. Аћимовић био је један од пионира ове научне материје, написавши књигу *Психологија злочина и суђења* још давне 1988. године, а у издању Савремене администрације из Београда. Посматрање правно-психолошких феномена, како их назива М.

⁴ Библиотека, <http://www.prafak.ni.ac.rs/izdavastvo/biblioteka.html>, приступ: 9. 5. 2022.

Аћимовић у предговору своје књиге *Психологија злочина и суђења* (судска психологија)⁵ указује да „области где се психологија сусреће са правом и појавама које правника интересују су тако бројне да је врло тешко, чак и кроз књигу ширег обима, дати синтетичан приказ свих одговарајућих проблема”⁶. Психологија злочина (криминалитета) и психологија суђења представљају две најважније области судске психологије схваћене у ширем смислу. М. Аћимовић истиче да су то две научне области у којима се у највећој мери огледа узајамна повезаност психологије и права.⁷ Професор Аћимовић у својим уводним излагањима наводи име и дело *Psicologia giudiziaria* Ерика Алтавила, без подробније анализе садржаја.

У фондусима Библиотеке, приликом последњег пописа, пронађено је дело Enrico Altavilla *Psicologia giudiziaria*, УТЕТ, као дактилографисани превод познатог преводиоца на српски језик.⁸

Превод овог дела се налази на 1.373 листа куцаних на писаћој машини без икаквог повеза и корица. Издање које је превеђено је из 1955. године, што се види са насловне стране. Издавачка кућа „УТЕТ” наведена је као издавач овог дела. Листови папира су у изразито лошем стању. Не постоје корице књиге. Сви листови су скенирани скенером високе резолуције, тако да је подешено да се види што је могуће боље. У поседу Библиотеке Правног факултета у Нишу налази се комплетна књига, подељена у два тома. Сваки том има по два дела.

Иначе, књига *Psicologia giudiziaria*, УТЕТ, први пут је издата у Торину 1925. и код истој издавача доживела четири издања (II ed. accresciuta 1927, con prefazione di E. Ferri e app. a parte, rist. III ed. 1949, rifatta in 2 voll. nel 1955).

По сазнањима до којих смо дошли, овај спис је настао у Југославији вероватно непосредно по изласку из штампе издања на италијанском језику из 1955. године (како је наведено на првом листу превода, који вам достављамо у прилогу овог мејла) захваљујући интелектуалном труду политичких осуђеника, вероватно са Голог отока, на Јадранском мору. Овај једини примерак необјављеног дактилографисаног превода на српски језик, у Србији поседује само библиотечки фонд Библиотеке Правног факултета Универзитета у Нишу. Ниједан фонд неке друге библиотеке, с простора бивше Југославије, не поседује превод на сродном језику (бошњачки, хрватски, црногорски, македонски, словеначки), нити Народна библиотека Србије поседује било какав запис о овој књизи на српском, нити на изворном језику књиге.⁹

⁵ М. Аћимовић, *Психологија злочина и суђења*, Београд, 1988, (predgovor).

⁶ Исто.

⁷ Исто, 3.

⁸ Altavilla, E. *Sudska psihologija*. Torino: Tipografski savez. Torinsko izdavačko preduzeće, (daktilografisani prevod na srpski jezik), 1955.

⁹ О овим сазнањима пише: М. Костић, „Савременост учења кроз појединачне теме кроз време – богатство грађе правне библиотеке код нас”, *Пешчаник*, 20, Ниш 2020, 31.

Књига *Судска психологија* подељена је у два тома. Сваки том има по два дела. Први том носи назив: *Психолошки процес и судска истина*. Укупан број страница превода два дела првог тома јесте 585 листова, једнострано куцаних на писаћој машини.

Први том почиње насловом *Увод у четврто издање*. Интересантно је да сам Алтавила овде пише о новим издањима своје књиге, где, поред наведених, помиње чак и превод на шпански језик, у издању Де Палма, Буенос Аирес.

Први део првог тома (*Психолошки процес и судска истина*) подељен је на седам поглавља. То су: „Психолошки процес у својој нормалности”; „Доб и спол”; „Емоције и страсти”; „Индивидуалне разлике”; „Понашање”; „Поремећаји психичких процеса”; „Душевно слаби и душевни инвалиди”.

Други део првог тома почиње поглављем 8. под називом „Душевне болести”, и наставља се кроз још четири поглавља: „Симулирање душевне болести”; „Психолошко тумачење документа”; „Препознавање и утврђивање истоветности”; „Методe за упознавање истине”.

Други том носи назив *Учесници у казненом процесу*. Укупан број страница превода два дела првог тома јесте 788 листова, једнострано куцаних на писаћој машини.

Први део другог тома подељен је на три поглавља: „Окривљени”; „Оштећени и тужитељи”; „Сведок”. Други део другог тома подељен је на шест поглавља: „Суочење”; „Вештак и тумач”; „Адвокат”; „Јавни тужилац”; „Судија”; „Психолошки профили и казнено процесуално право”.

Посебно нас је заинтересовао други део другог тома књиге, и то онај чији наслов гласи: «Поглавље 6. Адвокат».¹⁰

Богатство подтема, разноликост приступа свему ономе што би у области судске психологије могло да се уброји у досег адвокатске службе чини се чак посмодернистичким статусом данас, поготову ако се узме у

POGLAVLJE VI. - <u>Адвокат</u>		492
1.-	Potreba branitelja	493
2.-	Адвокат и јавно мишљење	496
3.-	Dokazivanje nevinosti	497
4.-	Dokazivanje krivnje	498
5.-	Funkcija moderatora	499
6.-	Pravno pitanje	500
7.-	Stručna priprema	501
8.-	Shvaćanje zločina	503
9.-	Адвокати и позитивистичке реформе	505
10.-	Обителј кривца	506
11.-	Prisutnost klijenata	507
12.-	Autosugestija	508
13.-	Etička ličnost	511
14.-	Revност branitelja	512
15.-	Imati za jedini cilj pobediti	513
16.-	Shvaćanje судије	514
17.-	Pripremanje saslušavanja	515
18.-	Prisustvovanje na javnoj raspravi	518
19.-	Prisustvovanje na javnoj raspravi i odbranbeni govor	522
20.-	Različito držanje prema različitim судијама	523
21.-	Адвокат приватног учесника	524

¹⁰ Altavilla, E. n. d., II Tom. Druga sveska. Poglavlje VI. Advokat. 492–576.

обзир да је Enrico Altavilla свој први рад посвећен судској психологији објавио 1925. године.¹¹

- 12 -

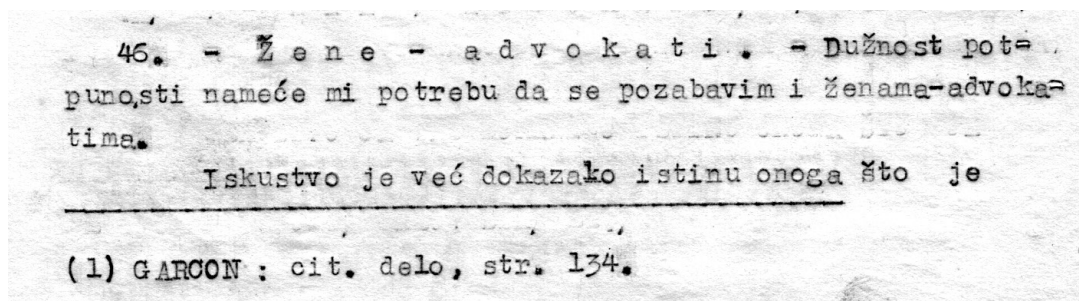
	<u>Strana</u>
22.- Estetika судског гoвoрништва	525
23.- Advokat литерата	527
24.- Izražavanje emocija	529
25.- Potreba da advokat oseća emocije koje izražava	532
26.- Retorika	534
27.- Iskrenost, jednostavnost, retorika	535
28.- Struktura javnog (branilačkog) govora	537
29.- Potreba da se ne izaziva nepovoljno držanje kod sudije	539
30.- Sloboda ponašanja	540
31.- Govorništvo odražavanja, sintonije, sugestije .	541
32.- Naslućivanje misli sudije	542
33.- Taktički kriterij branilačkog govora	544
34.- Improvizator	545
35.- Improvizator zbog temperamenta i zbog procesual- nih potreba	550
36.- Pripremljen govor	550
37.- Metode pripreme	553
38.- Početak i završetak govora	559
39.- Različiti tipovi govornika	561
40.- Brilljantni govornik	562
41.- Rezonator	563
42.- Humorista	564
43.- Suvišna opširnost	566
44.- Različiti tipovi prema različitim sudijama . .	567
45.- Gest	570
46.- Žene advokati	570
47.- Fiziološka inferiornost	571
48.- Psihička inferiornost	572
49.- Osrednja govornička sposobnost	573
50.- Moralne nezgode	574
51.- Izbor klijenta	575
52.- Žene-advokati i klijenti	575
53.- Etička deformacija	576
54.- Slušaoci	576

¹¹ Рођен је у граду Аверса, 27. јануара 1883. године, а преминуо у Напуљу 5. фебруара 1968. године. Био је италијански правник, члан Националног савета (Consulta nazionale del Regno d'Italia) од 25. септембра 1945. до 24. јуна 1946. године, такође члан Accademia Pontaniana, поборник учења

Ипак, нашу пажњу привукли су наслови који се односе на учешће адвокатица у адвокатској служби. АК Ниш у свом именику адвоката има уписано укупно 1.405 адвоката на дан 10. маја 2022. године. На узорку од 10% (140) уписаних адвоката, установљено је да има 60,7% адвоката (85) и 39,3% адвокатица (55), дакле, номинално, четири од десет колега/колегиница адвоката уписаних у именик су жене. Уколико се посматра заступање у кривичним предметима, као издвојено питање, однос из претходног става није нарушен. Кривичноправни предмети показују велику разнородност, како по питању самих кривичних дела, тако и по питању процесних улога у којима се могу наћи адвокати. Можда се стиче утисак да адвокати, у својству браниоца, више поступају у кривичним предметима са елементима насиља и организованог криминалитета. Али, са друге стране није ретка појава да ће се оштећени пре одлучити за адвокатицу када је у питању процесна улога пуномоћника оштећеног. Ово важи и за кривична дела тзв. белог оковратника, где адвокатице узимају значајан број предмета у којима поступају као браниоци/бранитељке.

Ако се узме у обзир поступање адвоката и адвокатица у својству браниоца/бранитељки по службеној дужности, где се након увођења кол центра при АКС врши равномерна расподела предмета, управо према именику адвоката, јасно се може стати на становиште да теза о томе да за жене нема места у адвокатури која се бави кривичним правом, једноставно нема упориште у пракси.

Зато смо одлучили да у целости пренесемо скениране странице текста које на детаљан начин описују жене – адвокате и мишљење Altavill-е о њиховом раду тих давних првих деценија 20. века.

С друге стране, на супрот оваквом ставу према женама адвокатима, године 1925. објавио је дело посвећено теми судске психологије, важан напис, чиме је дао свој допринос студијама о психологији сведочења, поготову у односу на постојеће мишљење о *непоузданости дејствија сведока*, посебно о начину испитивања детета, форме постављених питања, јасноће питања без сугестибилности у

психологије злочина и суђења. На Универзитету „Федерико Други” у Напуљу, где је дипломирао на Правном факултету, предавао је кривично право и кривични поступак, одредивши се за припадање покрету криминалне антропологије. Свој први рад објављен 1907. године посветио је Napoleone-u Colajanni-iju i Chesare-u Lombroso-u.

питањима, без примене силе и застрашивања, уз подстрек детету да слободно да детаљније опише догађаја. Ово размишљање води до најновијег става везаног за одлике форензичког интервјуа са дететом.¹²

- 571 -

svaki proučavatelj sudskih stvari bio a priori, ustvrdio ; inferiornost žene u zvanju kaznenog advokata.

I to zbog trovrstnih razloga ; fizioloških, psihičkih, etičkih.

Ne ću ovde da raspravljам о физиолошким разлозима, који су у вези са сексуалним животом и који женом чине неприкладном за сваку професију за коју је потребан непрекидан жив рад.

Ograničiji ću se na to da potsetim na jednu primedbu GOROS-a : "Protiv uspeha žena postoje teškoće u samoj profesiji. Pre svega fizička otpornost. Tu je stvar koju nisu приметили они који су страни професији, али која ипак има велику важност ; професија адвоката напома, го-вornика uopšte захтева знатно трошење физицких снага. Стога се свака жена, па макар била и чудесно обдарена, налази у inferiorном положају".

Govoriti dugo na nogama, sa onom posebnom uzbuđenošću, svojstvenom sudskom govorništvu, u grčevitoj nervnoj napetosti, захтева iscrpljuјуći физицки напор ; и адвокати који, су прекаљени у свом занату осећају често велику уморност.

47. - F i z i o l o š k a i n f e r i o r n o s t . -
А ова уморност је појачана муцном зевњом којом је испреплетен рад адвоката. Жена је биће fine, често болесне осетљивости, може понекад да осећа мање дубоко од човека, али сигурно има шире и интензивнију емотивну реактивност. Најобичније искуство показује како, и пред једним малим домаћим догађајем, на пример, лаким повредом детета, пред којом човек успева да пригуши тескобу у свом срцу, и да се с привидном хладноћом стара за оно што је потребно, гледајући стварно на оно што се догодило, а да се његова узнемирена афективност на изобличава и не постаје претерана, жену свладава узбудjenje које се испољава на несразмеран начин.

Али, остајући у судском подручју, бит ће довољно, да би увидели истину моје примедбе, испитати понашање же-

(1) L'art de parler en public.
Jouve, Paris, 1926, str. 107.

¹² Ђ. Stakić, *Pažnja, govori dete: proces, strategije i metodologija forenzičkog intervjua sa decom*, Beograd 2019.

ne oštećene zločinom ili okrivljene pri izvođenju dokaza a poglavito pri čitanju presude, da bi, razumeli njenu jaču emotivnost i slabiju inhibitornu snagu.

Nema dramatičnije profesije od profesije kaznenog advokata : decenije vršenja profesije ne uspevaju da kod njega priguše teskobnu pulzaciju, unutrašnji drhtaj, kočenje ruku, ili navalu krvi u mozak : sve, naime, obeležja jedne veoma jake emocije u času kad svedok izgovara odlučnu reč : a još više dok se odlučuje u sudskoj većnici, i dok iza zaključenih vrata dopire po neki odlomak uzbudjene diskusije. A tu se nalazi ljudsko biće koje očekuje reč koja će odlučiti celim njegovim životom, čijim je interesima advokat, sa toliko žara, posvetio svoj rad, tako da u onom krajnjem času izgleda gotovo kao da se dva srca podudaraju u grču očekivanja.

Ovo je profesija koja iscrpljuje : može li zaista da je obavlja žena, tako slaba i osetljiva, tako čudno sazdana da je njena fiziologija protkana fenomenima, sa zaista patološkim obeležjima, koji njenu emotivnu senzibilitnost pojačavaju do paroksizma ?

48. = P s i h i č k a i n f e r i o r n o s t . =

A tu su još i razlozi psihološke prirode koji nisu za preziranje.

U svojoj karijeri univerzitetskog nastavnika, sa sve većim prilivom žena na pravni fakultet, mogao sam da uočim njihovu očitú inferiornost u proučavanju pravnih problema. A treba imati u vidu da na univerzitet dolaze obično one koje su na studiranje, potaknute sjajnim školskim uspesima : to jest, najbolje.

One dakle uspevaju da postignu odlične ocene na specijalnim ispitima ;, obično nadmašujući svoje muške kolege, bar procentualno.

Ali ova superiornost ne sme da dovede u zabludu : tri su faktora koje je objašnjavaju.

Pre svega velika selekcija koja je već izvršena ;, na drugom mestu one mnogo više uče. Mladići su rastreseniji. Došavši iz provincije, oslobođivši se ropstva zavoda ili obiteljske discipline, oni malo pohađaju univerzitetske dvorane, u brzini se pripremaju na ispit. Na trećem

- 573 -

mestu žena često ima bolje pamćenje, koje joj, u marljivoj pripremi, omogućava da nauči cela poglavlja, sa iznenadjujućom tačnošću. Stoga na ispitima na kojima treba razviti jedan program, u vezi s jednim odredjenim tekstom, često nadmašuju muškarce, koji se pouzdavaju u svoju konceptualnu memoriju i stoga se često gube.

Ali na diplomskim ispitima, na kojima kandidat treba da položi račun o svojoj pravnoj izgradnji, i ne može da se ograniči na nabrojanje naučenih stvari; na kojima treba da napregne svoje logičke procese, zaključujući po analogiji ili putem diferenciranja; na kojima treba najzad da iz jednog opšteg pravila izvede princip koji treba primeniti na jedan posebni slučaj, inferiornost ženskog uma postaje očita.

Inferiornost, koja se naravno pokazuje i u profesiji gde se još povrhn toga pojavljuje i nesposobnost žene da svlada mehanizam čiste mnemoničko-verbalne evokacije, i njena nesposobnost uopštavanja, apstrakcije, kako bi došla do opšteg pravila, i ovo shvatila u njegovom razlogu opstanka, tako da bi se znala orijentirati u rešavanju jednog specijalnog spora.

Stoga je ona površna u ispitivanju; može da dodje do tačne, egzogeneze, ali je nesposobna za dogmatičku koordinaciju.

Voli analizu, ali secira jedan fenomen neharmonično, tako da ne uočava bitna obeležka u kojima se jedna parnica rezimira i rešava.

Njena fina intuicija s kojom uočava jednu sentimentalnu situaciju, pokazuje se kratkovidnom u preveniranju jednog procesualnog razvoja.

Profesija kaznenog advokata jest borbena profesija, zahteva stoga od advokata hrabrost i smelost, da bi nametnuo jednu liniju odbrane, da bi napao jednog protivnika: žena se plaši odgovornosti koju treba da preuzme.

49. - O s r e d n j a g o v o r n i č k a s p o s o b n o s t . - Kao govornik je osrednje vrednosti; povest nam ne daje nijedan primer, na nijednom području, zaista izvrsnih govornica. Ona je sklona više da govori reči nego da izražava pojmove; može efikasno da izloži

jednu sentimentalnu situaciju, ali nema govorničkog poleta koji u emotivnoj unisonosti osvaja slušača.

Uspeva da izloži zanimljive procesualne detalje, ali ne da ih koordinira u harmoniji jedne čvrste logičke strukture. Greši pridavajući vrednost drugostepenim elementima, i često ne opaža onu centralnu tačku, koja u svom izlaganju može da bude neodoljiva.

Ponekad izgleda učena, ali neretko njena učenost ne pristaje posebnoj konfiguraciji parnice, a to naročito kad je njena osobitost stavlja izvan svakog predviđanja zakonodavca, tako da čini smelim i jedan analogiski proces.

50. - Ne z g o d e m o r a l n e p r i r o d e . -
A nije beznačajan ni etički motiv.

Kad je viši državni tužitelj kod Apelacionog suda u Bruxelles-u bio ponukan da kaže : "Trebalo sprečiti ženu da udje u sudnicu u ime poštovanja na koje ona ima pravo" zaslužio je da se s njime složi svatko tko vodi računa o različitoj ženskoj moralnosti i izbliza poznaje profesiju pravnika koji se bavi kaznenim stvarima.

Pre svega advokat neretko treba da se bavi sramotnim zločinima ; advokat koji bi podredjivao prihvatanje jedne parnice razlogu okrivljenja, vršio bi krnju profesiju.

Može li žena da nema ovu sramežljivost ? Tko ne oseća da će se ona, osim ako joj njena dob, njena estetička, ne omogućavaju da zaboravi svoj pol, naći u jedinstveno neugodnom položaju u nekim sudsko-medicinskim pitanjima, u ispitivanju iskaza oštećene koje se vrši da bi se zaključilo da li je po sredi bilo silovanje ili pristanak ? I ako, usled fatalnog procesa asocijacije, zapazi u fizionomskom izrazu sudije znatiželju koja ga prožima, ne će li se ona osećati uznemirenom i uvredjenom ?

Ali i apstrahirajući od zločina protiv morala, bezbrojni procesi zahtevaju ispitivanje duboko nemoralnih situacija o kojima je mučno slušati kako raspravlja jedna žena : neka se pomisli na ucenjivanje prostitutke od strane podvođača, na prevaru izvršenu od strane c o c o t t e na štetu neiskusnog mladića, na zlostavljanje jednog muža koje se konkretizuje u jednom sramotnom traženju i tako dalje, i tako dalje.

- 575 -

51. - I z b o r k l i j e n t a . - Još je jedna stvar važna : odnosi s klijentima.

Kad TRISTAN BERNARD u svom S u ž n j u (Le captif) stavlja u usta Doublet-u odgovor, kojim on odgovara na pitanje žene advokata da li ju je izabrao zato jer ona ima prezime jednog glasovitog pravnika : "Non, ce n'est pas ça. C'est à cause que votre nom avait l'air d'être celui d'une personne ... brune ... oui, j'aime bien les personnes brunes" (Ne, ne zato. Nego zato jer je vaše ime izgledalo da je ime jedne osobe ... smeđe Da, ja jako volim smeđe osobe), kazuje u stvari jednu melanholičnu istinu.

Klijent poverava svoju sudbinu u procesu jednoj ženi-advokatu, ili podležući fascinaciji simpatije, što je češće, ili zavaravajući se o simpatiji koja ona pobudjuje ili može da pobudi kod sudije. Uzalud se s LEOM DEL BERNARD ističe da " ce ne sont pourtant pas des considérations d'un tel ordre qui doivent guider dans la choix d'un avocat" (takovi razlozi ipak ne smeju da rukovode čoveka kod izbora advokata), jer se, s Doublet-om, s velikom tačnošću može odgovoriti : "Kod izbora advokata, ne ali kod izbora žene advokata da !" (Dans la choix d'un avocat, non mais dans la choix d'une avocate !)

A to dokazuje da u Francuskoj (1), jednoj zemlji u kojoj su žene-advokati imale sreću, pravnici, koji su tako često iskreni izraz javnog mišljenja, uvidjaju moralne nezgode usred kojih žena vrši jednu tako jedinstvenu profesiju.

52. - Ž e n e - a d v o k a t i i k l i j e n t i . - A ne samo izbor klijenta, nego i kontakti s njim stvaraju ove neugodnosti.

Advokati koji su otvrdili u svojoj bolnoj profesiji ne mogu a da bez odvratnosti ne slušaju cinično pri-

(1) ROBERT (L' a v o c a t) ustaje protiv naše teze ali u stvari izražava učtivost, a ne suprotstavlja argumente. Treba napomenuti da za Španiju OSSORIO u svojoj vrednoj knjizi : L' a n i m a d e l l a t o g a uopšte ni ne spominje žene - advokate.

- 576 -

čanje jednog zločinca : a tek jedna devojka ? I ako ovaj razgovor treba da se vodi u zatvoru ?

Neka se pomisli šta je jedan muški zatvor, gde su snažni ljudi, u dobi kad spol grčevito traži zadovoljenje svojih potreba, godinama prisiljeni da žive u mučnoj apstinenciji, mnogo puta a da i ne vide ženu, i pustite sada jednu devojku da upadne u ovaj grč želje, pustite je da četvrt sata govori u jednoj maloj ćeliji sa jednim od ovih koji su žedni ljubavi, i osetit ćete kako se razgara cela jedna atmosfera nečistoće. Nema seksualne hladnoće koja bi i najčišćoj ženi onemogućavala da oseti ovu muku ostila koja plamti oko nje.

Kao direktor u jednom profesionalnom savetu zabranio bih ženama ulaz u muške zatvore : ali ako je to izvor prvih parnica za početnike ?

53. - E t i č k a d e f o r m a c i j a .

Ne sme se najzad zaboraviti da ipak treba priznati da stalni duševni stav koji se očituje u htenju da se ublaži zlo, deluje kao laki etički otrov.

To važi za čoveka. A šta da se onda kaže za ženu koja treba da brani ona krhka dobra koja predstavljaju seksualna čast i stidljivost ?

Ne, zbog ugleda staleža i zbog poštovanja koje se duguje ženi ona ne bi trebala da se bavi kaznenom advokaturom.

Завршна реч

Vice versa, адвокат је дужан да стално стиче и усавршава знања и вештине потребне за стручно, независно, самостално, делотворно и етично обављање адвокатске службе, у складу са програмом стручног усавршавања који доноси Адвокатска комора Србије (чл. 17 Закона о адвокатури). Проналажење давно заборављених извора, који представљају, сами по себи, својој садржини, капиталне радове за правну науку и праксу, ишчитавање радова, и, критички осврт на научна сазнања и тог и савременог доба, стални су задатак нас који обаљамо адвокатску службу.

Независно од нашег несаглашавања са ставовима изреченим о женама адвокатима тога доба, не споримо да се и данас могу чути различита размишљања, супротна еристичким принципима, по којима сопствени ставови морају бити јасно издвојени од поступака служењу спровођења закона.

Прво, али и ово поновљено издање Судске психологије носи у себи и један куриозитет. Наиме, на молбу Altavilla-е, предговор су написали Enrico Ferri, у Риму, априла 1925. године, „славни социолог правник, обновитељ казненог права, и Gennaro Marciano, у Напуљу 1928. године, највећи адвокат правник, којег је Италија имала задњих педесет година”.¹³ При чему Altavilla наставља: „Ово је дело настало из њихових поука, те плодова научних истраживања и практичних примена, тако да су моја психолошка припрема научног радника и моје искуство адвоката учинили лабораторијска истраживања употребљивим у аулама правде”. Altavilla о себи даље пише: „У њему трепери цели један дуги живот онога који је хтео да буде у исто време, криминолог, правник и адвокат за казнене ствари, што му (је) омогућило да међусобно повеже право, психологију и криминологију, теорију и праксу. Јединствени успех који се насмешио овом делу приписујем строгости научног расправљања појачаног документованим богатом казуистиком. Надам се да ће му се насмешити иста срећа која се насмешила претходним издањима и да ће оно моћи наставити у другим земљама рад на продирању италијанске науке, за коју њени велики учитељи не представљају, како би изгледало из ограничених познавања странаца, Херкулове ступове италијанске знаности, јер њихови ученици напредују својим путем, често претичући научнике који не познају наш рад”.¹⁴

У свом предговору, Ferri истиче да је позитивистичко проучавање злочинца довело до формирања четири научне гране: криминалне психологије, судске психологије, затворске психологије и законске психологије.¹⁵ Према мишљењу које износи Ферри, криминална психологија проучава злочинца ако је

¹³ Altavilla, E. (1955). *Sudska psihologija*. I Tom. Prvi deo. *Psihološki proces i sudska istina*. Torino: Tipografski savez. Torinsko izdavačko preduzeće, (daktilografisani prevod na srpski jezik), str. 4.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Altavilla, E. (1955). *Sudska psihologija*. I Tom. Prvi deo. *Psihološki proces i sudska istina*. Predgovor Enrico Ferri. *Op. cit.*, str. 6.

„аутор злочина”; судска психологија проучава његово понашање ако је окривљен за неки злочин; затворска психологија за време док је осуђен, на издржавању казне затвора, а законска психологија, коначно, „координира психолошке и психопатолошке појмове који су потребни за примену важећих казних прописа о условима малолетника (моћ расуђивања), слабоумног, глухонемого, пијанца, као и о неким отежавајућим (предумишљај, сурова злоћа, итд), или оправдајућим околностима (наглост срџбе или јачине боли, очитост незаконитог сполног одношаја, итд)”¹⁶

Ferri додаје да се у судској психологији, осим изучавања злочинца, као окривљеног, придодаје и проучавање понашања неких других лица која имају своје сопствене процесне улоге: оштећене стране, онога ко је пријавио злочин, сведока, тужиоца, браниоца, судије.

Ништа мање није био инспирисан ни Енрицо Марциано, који свој текст предговора отпочиње речима: „Душа је кључ свемира”. И наставља: „Проучавање душе, дакле, у њеним многообличним манифестацијама, у њеним недостацима и у њеном преобиљу, у њеним полетима и у њеним клонућима (депресијама), у њеним тежњама и у њеној променљивости, употпуњено проучавањем многоструким и безбројним факторима, који одређују њене вибрације, сачињава најважнији и најплодни допринос судског живота, кључ правосуђа, којег је врховни циљ утврђивање истине, кроз неизбежне неизвесности о догађајима и заинтересоване заседе људи, кажњавање криваца, одређујући испаштање тако да буде сразмерно злочину и погибелности злочинца, кроз буру људских страсти”¹⁷

Све ове тако давно написане речи, као трајно засведочена размишљања треба да буду подсетник на скривену опасност добро познате завршно изговорене мисли у филму *Ђавољи адвокати*: „Сујета, мој омиљени грех!”¹⁸

Литература

- Закон о адвокатури, Службени гласник РС, бр. 31/2011 и 24/2012 – одлука УС.
Аćимовић, Миајло. *Психологија злочина и суђења*. Београд 1988.
Altavilla, Enrico. *Sudska psihologija*. Torino: Tipografski savez. Torinsko izdavačko preduzeće, (daktilografisani prevod na srpski jezik), 1955.
Костић, Миомира. „Савременост учења кроз појединачне теме кроз време – богатство грађе правне библиотеке код нас”, Пешчаник, 20, Ниш 2020. 28–36.
Stakić, Đurađ. *Pažnja, govori dete: proces, strategije i metodologija forenzičkog intervjua sa decom*. Београд 2019.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Altavilla, E. (1955). *Sudska psihologija*. I Tom. Prvi deo. *Psihološki proces i sudska istina*. Predgovor Enrico Marciano, *Op. cit.*, str. 9.

¹⁸ MUDRAC PAĆINO: OVO SU NAJBOLJI CITATI LEGENDARNOG GLUMCA, 9.8.2017. <https://headliner.rs/2017/08/09/mudrac-pacino-ovo-su-najbolji-citati-legendarnog-glumca/>, приступ: 2.5.2022.